

Харчук Оксана Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»

КРИЗА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Сучасний світ стрімко розвивається, розроблюється все більше інноваційних технологій та розробок, проте і з'являється низка новітніх загроз системі міжнародної безпеки. Російська агресія проти України засвідчила крах сучасних систем міжнародних відносин і міжнародної безпеки. Анексія Криму, війна на сході України, тисячі біженців поставили перед світовою спільнотою та її лідерами непросте запитання: як вирішити таку проблему? Оскільки йдеться про загрози, з якими стикається не тільки Україна, а й увесь цивілізований світ. Тому виникає нагальна потреба у дослідженні цієї вагомої для світової спільноти проблеми, напрацювання ефективних заходів для її розв'язання, що забезпечить стабільність і мир в умовах міжнародної напруги.

Питання міжнародної безпеки висвітлювали такі відомі фахівці в сфері міжнародної безпеки, як Є. Азер, Р. Джексон, В. Кауфман, Ч. Мур, П. Хат та ін. А процес трансформації широко досліджувався Е. Макгрю, Д. Гольдблатом, Д. Хелдом, Дж. Ператоном та Т. Фрідманом.

Найзагальніше розуміння міжнародної безпеки було сформульовано під час створення Організації Об'єднаних Націй. Так, у першій статті Статуту ООН визначено її головне завдання, де і згадується поняття безпеки: «Підтримувати міжнародний мир і безпеку та з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання і усунення загрози миру та придушення актів агресії або інших порушень миру і проводити мирними засобами згідно з принципами справедливості та міжнародного права, улагоджувати чи розв'язувати міжнародні спори або ситуації, які можуть призвести до порушення миру» [1].

Отже, міжнародна безпека – це система міжнародних відносин, яка заснована на додержанні усіма країнами загальноновизнаних принципів та норм міжнародного права, що виключає вирішення спірних питань та розбіжностей між ними за допомогою сили або погрози [2, с.165].

Проблема кризи сучасної системи міжнародної безпеки, її основні причини та можливості запобігання обговорювалася

багатьма експертами вітчизняних і зарубіжних аналітичних установ, політиками та дипломатами, науковцями та публіцистами на міжнародній конференції в Дипломатичній академії України. Так, на думку багатьох, агресія з боку постійного члена Ради безпеки ООН проти нашої країни поставила під сумнів здатність Ради безпеки та організації в цілому досягати цілей, закріплених у Статуті ООН. Але якщо критикувати ООН і Раду безпеки, то ставиться під сумнів їх легітимність [3].

Серед існуючих сучасних проблем кризи системи міжнародної безпеки можна назвати багато факторів, а саме: тероризм, сепаратизм, глобалізація, інтеграція, голод, демографічні проблеми, поглиблення екологічної кризи.

Глобалізаційні процеси принесли у розвиток сучасного світу як позитивні так і негативні зміни. З одного боку – зміна людського світогляду, капіталу, технологій, що наслідком мало позитивний вплив на пришвидшення розвитку на глобальному рівні. З іншого боку, такі процеси призвели до міжнародної політичної кризи, міжнародного тероризму, економічних і фінансових проблем, корупції, торгівлі людьми і наркотиками, морського піратства. Всі ці явища швидко охоплюють різні регіони і розвиваються у межах цілого світу. Пристосування до глобалізаційних змін є нерівномірним і призводить до напруги конфліктів у міжнародних стосунках. У зв'язку з цим роль держави, як ключового гравця на міжнародній арені значно ослабла. Така тенденція простежується вже загалом в світі та призвела до обмеження регуляторної ролі держави стосовно зовнішніх суб'єктів [4, с. 395].

Також можна констатувати, що нині інституційна структура ООН потребує дієвої модернізації внаслідок трансформації сучасних викликів і загроз системі світової безпеки. Дослідження політики безпеки і оборони Євросоюзу виявили чинники, що негативно впливають на її формування та реалізацію, а саме: розкол ЄС на старих та нових членів, інституційне оформлення ЄС, інтеграція та дезінтеграція.

Однією із сучасних проблем міжнародної безпеки можна виділити той факт, що демократична співдружність розколота у питанні про допустимість та бажаність експорту демократії шляхом зміни правлячих режимів у авторитарних країнах. Демократичні співтовариства та транзитні режими вбачають у втручанні у внутрішні справи інших країн порушення одного з

головних принцип міжнародного права, а саме свободи вибору того чи іншого політичного режиму. Багато хто вважає насадження демократії ззовні без певних внутрішніх передумов небажаним. Існують обґрунтовані підозри про те, що держави – експортери демократії можуть прикриватися шляхетними намірами та приховувати корисливі інтереси за допомогою розповсюдження різного роду контролю (за можливості виготовлення ядерної зброї, використання хімічної ядерної зброї масового ураження) та впливу як політичного, та економічного [5, с. 221].

Серед головних способів забезпечення міжнародної безпеки можна виділити: двосторонні договори про забезпечення взаємної безпеки між зацікавленими країнами; об'єднання держав в багатосторонні союзи; демілітаризація, демократизація та гуманізація міжнародного політичного порядку; встановлення верховенства права в міжнародних відносинах; створення та участь у всесвітніх міжнародних організаціях, регіональних інститутах та структурах для підтримання міжнародної безпеки.

Міжнародна безпека формується на основі національної безпеки окремих країн і народів, а також регіональної безпеки груп держав і регіонів світу, консолідується на рівні глобальної міжнародної безпеки з метою захисту і реалізації загальнолюдських інтересів, знешкодження загроз глобальній світобудові, які за своїми масштабами та впливом виходять за національні межі держав і здатні впливати на безпеку інших акторів. Становлення нової системи міжнародних відносин і світового порядку залежать від результатів російсько-української війни. Сьогодні ж ситуація розгортається між сценарієм «замороження конфлікту» і сценарієм «сепаратного миру».

Джерела:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: <http://un.org/ru/documents/charter/chapter.shtml>.
2. Бодрук О. Україна у системі міжнародної безпеки: монографія. Національний інститут проблем міжнародної безпеки. Київ: НІПМБ, 2003. 165 с.
3. «Зовнішні справи»: науково-публіцистичний журнал. №11, Київ, 2019.
4. Потехін О., Тодоров І. Глобалізація системи безпеки: навчальний посібник. Донецьк, 2011. 395 с.
5. Тимків Я. Особливості та класифікація сучасних загроз

національній та міжнародній безпеці. *Науковий вісник*. Одеський державний економічний університет. 2006. № 11(31). 221 с.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.